

УДК 342.9

ГАРАНТУВАННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПЕРЕД ЗАКОНОМ ЗА ДОПОМОГОЮ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Тетяна ЧЕХОВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено актуальні питання адміністративної юстиції як елемента гарантування та реалізації принципу рівності перед законом у сфері публічного управління. Зроблено висновок, що адміністративна юстиція є дієвим захистом рівності громадян перед законом у різноманітних сферах публічного управління. Автор доводить, що найчастіше випадки судового оскарження порушення принципу рівності відбуваються у сфері пенсійного забезпечення та забезпечення прав інвалідів; у вирішенні публічно-правових спорів у цій сфері суди практично не посилаються та не згадують конституційний принцип рівності, керуючись засадами законності й верховенства права, а також згадуючи про неправомірність дискримінації. Автором обґрунтовано, що підвищенню ефективності адміністративної юстиції як елемента гарантування, забезпечення, захисту й реалізації принципу рівності громадян перед законом сприятиме удосконалення чинної нормативно-правової бази України у зазначеній частині.

Ключові слова: принцип рівності перед законом, публічне управління, адміністративна юстиція, адміністративне судочинство, гарантування принципу рівності.

GUARANTEEING THE PRINCIPLE OF EQUALITY BEFORE THE LAW THROUGH ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS

Tetiana CHEKHOVYCH,

Candidate of Law Sciences,
Associate Professor of Constitutional Law Department
of Taras Shevchenko National University of Kyiv

SUMMARY

The article investigates the actual issues of administrative justice as an element of guaranteeing and implementing the principle of equality before the law in the field of public administration. It is concluded that administrative justice is an effective protection of citizens' equality before the law in various spheres of public administration. The author argues that most cases of legal disputes involving violations of the principle of equality occur in the field of pensions and the provision of the rights of persons with disabilities; when resolving public-law disputes in this area, the courts virtually do not refer or mention the constitutional principle of equality, guided by the principles of the rule of law, and also mentioning the unlawfulness of discrimination. The author substantiates that increasing the efficiency of administrative justice as an element of guaranteeing, ensuring, protecting and implementing the principle of equality of citizens before the law will contribute to the improvement of the current normative and legal base of Ukraine in the designated part.

Key words: principle of equality before the law, public administration, administrative justice, administrative justice, guaranteeing the principle of equality.

Постановка проблеми. На сучасному етапі життєдіяльності українського суспільства та держави першорядне значення має побудова демократичної соціальної правової держави. У зв'язку з чим виникає гостра проблема вирішення комплексу правових, політичних та соціальних питань, що пов'язані зі створенням та реалізацією механізму гарантування та забезпечення захисту прав і свобод, які становлять фундамент правового статусу громадянина.

Визначення наукових підходів до правового регулювання відносин, які виникають у зв'язку із захистом прав і свобод громадян у сфері публічного управління, а отже, і розроблення концептуальних засад щодо гарантування принципу рівності перед законом за допомогою адміністративного судочинства в Україні, є актуальною проблемою не тільки теоретичного, але й практичного характеру. Адже запровадження адміністративного судочинства та вдосконалення засобів захисту прав і свобод громадян України є невід'ємним складником загального процесу формування правової держави та закріплення правового

статусу людини і громадянина, а також важливою умовою забезпечення захисту суб'єктивних прав громадян у сфері публічного управління.

Стан дослідження проблеми. Упродовж останніх років було опубліковано чимало наукових робіт, присвячених проблемам адміністративної юстиції. Так, вагомих внесок у дослідження адміністративної юстиції як інституту захисту прав людини у своїх наукових розвідках зробили В. Авер'янов, І. Коліушко, Р. Куйбіда, С. Косінов, В. Решота, Т. Кравчук, А. Ромашова, О. Легка, О. Капля, О. Пасенюк, О. Панченко та ін., проте, незважаючи на вже наявні численні наукові дослідження у сфері адміністративної юстиції, питання щодо гарантування принципу рівності перед законом за допомогою адміністративного судочинства потребує здійснення ґрунтовного наукового аналізу.

Цілі статті. Мета цієї статті впливає із необхідності дослідження гарантування принципу рівності перед законом за допомогою адміністративного судочинства.

Виклад основного матеріалу. У цій публікації ми пропонуємо розглянути питання гарантування принципу рівності за допомогою адміністративного судочинства, тобто у контексті вирішення публічно-правових спорів адміністративними судами. У цьому ракурсі зауважимо, що у Кодексі адміністративного судочинства України не передбачено окремих процедур, окремого порядку розгляду такої категорії адміністративних справ, як порушення принципу рівності у рішеннях, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. З чого робимо висновок, що такі справи мають розглядатись у загальному порядку. Він підтверджується аналізом низки нормативно-правових актів та законопроектів, прийнятих та, відповідно, розроблених з метою упорядкування відносин у сфері забезпечення принципу рівності громадян, запобігання й подолання дискримінації. Зокрема, ч. 1 ст. 22 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» і ч. 1 ст. 14 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» закріплено право громадян оскаржити до суду рішення, дії чи бездіяльність з питань дискримінації, але не регламентовано особливостей такого оскарження у судовому порядку. Це прямо вказує на те, що справи за адміністративними позовами про оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень з причин порушення принципу рівності й допущення дискримінації розглядатимуться адміністративними судами на загальних засадах адміністративного судочинства, як і решта адміністративних справ (за винятком тих, щодо яких законом прямо визначено особливості розгляду). Аналогічно ст. ст. 32–33 проекту Закону України «Про захист від дискримінації за расовою, національною чи етнічною належністю» від 15 грудня 2005 р. № 8590 не закріплюють особливостей розгляду зазначених справ у порядку адміністративного судочинства.

Проте маємо відзначити, що названий законопроект містить деякі роз'яснення щодо реалізації права на судовий захист у цій сфері, на відміну від розглянутих вище нормативно-правових актів. Так, ст. 32 закріплено, які вимоги можуть висуватись у таких позовах: встановлення факту дискримінації; відновлення порушених прав чи законних інтересів особи або усунення перешкод для їх реалізації; призначення компенсації та/або відшкодування моральної шкоди. Однак відзначимо, що у закріплених у межах цієї статті вимогах немає нічого особливого – лише звичайні вимоги, адекватні ситуації. До того ж серед них відсутні вимоги, які доцільно висувати в межах адміністративних позовів, як-то: скасувати рішення суб'єкта владних повноважень; зобов'язати суб'єкта владних повноважень вчинити дії або утриматись від них; зобов'язати суб'єкта владних повноважень внести зміни до нормативного акта, який порушує принцип рівності та ін. Іншим відмінним моментом у названому законопроекті є те, що у ч. 3 ст. 33 закріплено способи доведення факту дискримінації, що, на нашу думку, є корисною новелою. Так, доказами дискримінації згідно з названим проектом можуть бути: статистичні дані, надані будь-якою стороною, які свідчать про існування/відсутність нерівного ставлення до осіб з огляду на їхню расову, національну чи етнічну належність; дані, отримані у результаті використання спеціальних методів виявлення дискримінації, порядок застосування яких визначено спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань протидії дискримінації; висновки експертизи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань протидії дискримінації або уповноважених ним організацій. Але, як і у попередньо проведеному аналізі положень цього законопроекту, маємо відзначити, що його автори під час конструювання статей спираються на обставини, які фактично не мали й не мають

місця в Україні, сподіваючись, що з прийняттям законопроекту буде створено нові органи влади, прийнято низку нормативних актів, якими регулюється їх діяльність, та здійснено інші заходи, без яких такий закон буде даремним. До того ж незрозумілим видається крок авторів законопроекту, згідно з яким можливість судового захисту прав у зв'язку з порушенням принципу рівності обмежені цивільним судочинством. Це суперечить правовій дійсності та обмежує права й свободи громадян, а тому вважаємо такий законопроект недосконалим ще й у зазначеній частині.

Отже, наголосимо на тому, що справи, пов'язані з оскарженням рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, якими порушено принцип рівності, відповідно до діючого законодавства мають розглядатись адміністративними судами у загальному порядку адміністративного судочинства. Водночас, як свідчать численні матеріали, розміщені у різноманітних засобах масової інформації, простежити ефективність захисту прав і свобод громадян у такий спосіб дуже важко через відсутність у відкритому доступі офіційних оглядів й аналізів національної судової практики у цій сфері, відсутність даних моніторингу й статистики розгляду таких справ українськими адміністративними судами, ускладнений пошук текстів рішень (здебільшого у пошуку за ключовими словами «принцип рівності», «дискримінація» інформаційні ресурси видають тексти рішень, в яких згадується лише принцип рівності як вимога до відправлення правосуддя; до того ж слід згадати і про несправну роботу сайту Єдиного державного реєстру судових рішень [1], за допомогою якого дуже довго й важко шукати необхідні рішення), відсутність категорії справ про дискримінацію у класифікаторах судових рішень. За будь-яких спроб знайти національну судову практику у досліджуваній нами сфері бази даних видають як результати пошуку лише рішення Європейського суду з прав людини. Та й більшість наукових праць побудована на базі аналізу рішень Європейського суду з прав людини у цій сфері. Це, з одного боку, не сприяє пошуку необхідних матеріалів та відомостей, та з іншого – не дає змогу з'ясувати реальний загальний стан дотримання принципу рівності у державі.

Проте нами було знайдено окремі судові рішення та огляди судової практики, за аналізом яких ми можемо зробити певні висновки з приводу особливостей забезпечення принципу рівності за допомогою адміністративного судочинства. Зокрема, завдяки їх вивченню ми можемо встановити такі факти:

1) рішення, дії та бездіяльність, які свідчать про порушення принципу рівності суб'єктами владних повноважень, а саме:

– бездіяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення рівних можливостей, рівних умов інвалідам у різноманітних сферах публічного управління. Наприклад, згідно з постановою Окружного адміністративного суду міста Києва від 12 серпня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670 [2], ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 21 жовтня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670 [3] та ухвалою Вищого адміністративного суду України від 8 грудня 2010 р. № К-36824/10 [4], такою є бездіяльність Кабінету Міністрів України щодо невиконання статті 23 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (нині цей Закон має назву «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні») [5], що полягає у відсутності порядку та умов доступу інвалідів по слуху до засобів масової інформації шляхом титрування та здійснення сурдоперекладу на дактильно-жестову мову глухих інформаційних і тематичних телепрограм, кіно-, відеоматеріалів [6]. Зазначена протиправна бездіяльність Кабінету Міністрів України має

своїм наслідком «дискримінацію за ознакою інвалідності», яка заборонена Конвенцією про права інвалідів [7].

Іншим прикладом бездіяльності стосовно створення рівних умов для інвалідів є встановлена постановою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 11 грудня 2012 р. у справі № 2а-12740/11/0470 [8] та ухвалою Вишого адміністративного суду України від 24 квітня 2013 р. № К/800/6211/13 [9] бездіяльність Державної служби з лікарських засобів у Дніпропетровській області щодо здійснення перевірки виконання вимог п. 2.5.7 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими засобами, затверджених наказом Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів Міністерства охорони здоров'я України аптекою № 124 Товариства з обмеженою відповідальністю «Фармастор» щодо створення необхідних умов для доступності осіб з обмеженими фізичними можливостями до аптек [10];

– рішення, дії, бездіяльність суб'єктів публічної адміністрації у сфері нарахування й виплати пенсій, зумовлені конфліктом на Донбасі. Наприклад, в Узагальненнях практики розгляду Вишгородського районним судом Київської області адміністративних справ про відновлення прав, порушених у зв'язку з конфліктом на Донбасі [11], у постановах Вишгородського районного суду Київської області від 14 червня 2016 р. у справі № 363/1989/16-а [12], від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2307/16-а [13] та від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2308/16-а [14], постанові Дружківського міського суду Донецької області від 29 листопада 2017 р. у справі № 229/4362/17 [15] та постанові Донецького апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2018 р. у справі № 229/4362/17 [16] до протиправних з огляду на недопустимість дискримінації за будь-якими ознаками віднесено рішення Управління Пенсійного фонду України про припинення (припинення) виплат пенсій, бездіяльність щодо незастосування вимог Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [17], нездійснення дій щодо виплат пенсій, призупинення виплат, ігнорування прав громадян на щомісячне отримання пенсії.

При цьому у постанові Дружківського міського суду Донецької області від 29 листопада 2017 р. у справі № 229/4362/17 [18] та постанові Донецького апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2018 р. у справі № 229/4362/17 [19] уточнено, що не може бути підставою для припинення виплати пенсії відсутність реєстрації в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб чи відсутність у особи довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи або рішення про відмову у видачі довідки. Відтак відмова у виплаті пенсій, призупинення виплат пенсій за такими підставами мають ознаки дискримінації та свідчать про відсутність єдиного підходу до виплати пенсій громадянам України згідно з діючим законодавством. На користь такого висновку Донецький апеляційний адміністративний суд зауважує, що право громадянина на одержання призначеної йому пенсії не може пов'язуватися з такою умовою, як постійне проживання в Україні; держава відповідно до конституційних принципів зобов'язана гарантувати це право незалежно від того, де проживає особа, якій призначена пенсія, – в Україні чи за її межами [20];

2) способи забезпечення принципу рівності, які мають бути застосовані згідно з прийнятим рішенням адміністративного суду (тобто до вчинення яких дій або до утримання від яких дій зобов'язує суд суб'єкта публічних повноважень, щоб припинити порушення та відновити рівність громадян перед законом). Наприклад, такими є:

– покладення судом обов'язку на Кабінет Міністрів України виконати вимоги частини 3 статті 23 Закону

України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», згідно з постановою Окружного адміністративного суду міста Києва від 12 серпня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670 [21];

– покладення судом на Державну службу України з лікарських засобів обов'язку розглянути питання щодо анулювання ліцензії на роздрібну торгівлю лікарськими засобами аптеки № 124 Товариства з обмеженою відповідальністю «Фармастор» у зв'язку з незабезпеченням виконання ліцензійних умов щодо створення необхідних умов для доступу осіб з обмеженими фізичними можливостями до аптеки, згідно з постановою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 11 грудня 2012 р. у справі № 2а-12740/11/0470 [22] та ухвалою Вишого адміністративного суду України від 24 квітня 2013 р. № К/800/6211/13 [23];

– скасування рішення Управління Пенсійного фонду України про призупинення (припинення) виплати пенсії (за віком, по інвалідності); покладення судом на Управління Пенсійного фонду України обов'язку поновити та виплатити пенсію (за віком, по інвалідності) з моменту припинення, згідно з постановами Вишгородського районного суду Київської області від 14 червня 2016 р. у справі № 363/1989/16-а, від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2307/16-а та від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2308/16-а, постановою Дружківського міського суду Донецької області від 29 листопада 2017 р. у справі № 229/4362/17 [24–27];

3) принципи, якими судді керуються у прийнятті рішення за результатами розгляду справи, зокрема:

– недискримінації, посиляючись на Конвенцію про права осіб з інвалідністю [28], та опосередковано (окремо не називаючи цього принципу) законності, посиляючись на ст. ст. 6, 19 Конституції України, у постанові Окружного адміністративного суду міста Києва від 12 серпня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670 [29];

– верховенства права у постановах Вишгородського районного суду Київської області від 14 червня 2016 р. у справі № 363/1989/16-а, від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2307/16-а та від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2308/16-а [30–32];

– рівності у постанові Донецького апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2018 р. у справі № 229/4362/17 [33], але опосередковано, прямо не називаючи цей принцип, посиляючись на рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини першої статті 49, другого речення статті 51 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 7 жовтня 2009 р. № 25-рп/2009 [34], в якому наголошується на рівності конституційних прав і свобод громадян незалежно від місця проживання.

Висновки. Таким чином, з викладеного можемо підсумувати, що адміністративна юстиція є дієвим захистом рівності громадян перед законом у різноманітних сферах публічного управління. Найчастіше випадки судового оскарження порушення принципу рівності відбуваються у сфері пенсійного забезпечення та забезпечення прав інвалідів. Разом із тим у вирішенні публічно-правових спорів у цій сфері суди практично не посиляються та не згадують конституційний принцип рівності, керуючись засадами законності й верховенства права, а також згадуючи про неправомірність дискримінації. На нашу думку, це зумовлене відсутністю нормативно-закріпленого механізму забезпечення принципу рівності суб'єктами публічного управління, нормативно-закріпленого змісту принципу рівності, процедур контролю за його дотриманням та

відповідальності за його порушення. Тому припускаємо, що суди й посилаються на ті принципи, які вже стали дієвими інструментами у сфері захисту прав і свобод громадян. З іншого боку, у різноманітних інформаційних джерелах часто посилаються на складність доведення фактів порушення принципу рівності, фактів дискримінації, що знов-таки, на наше переконання, зумовлене відсутністю надійного нормативно-правового забезпечення рівності громадян перед законом. Тому ми переконані, що підвищенню ефективності адміністративної юстиції як елемента гарантування, забезпечення, захисту й реалізації принципу рівності громадян перед законом сприятиме удосконалення чинної нормативно-правової бази України у зазначеній частині. Крім того, дотриманню принципу рівності в адміністративному судочинстві також сприятиме удосконалення Кодексу адміністративного судочинства України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у напрямі впровадження механізму реалізації цього принципу під час відправлення правосуддя судами.

Список використаної літератури:

- Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 12 серпня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/10807990>.
- Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 21 жовтня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/12053648>.
- Ухвала Вищого адміністративного суду України від 8 грудня 2010 р. № К-36824/10. URL: <http://www.antidi.org.ua/ua/sp/nacionalna/285-sudovi-rishennia-riznykh-instantsii-shchodo-vuznannch-dyskryminatsii-liudei-zvadamy-slukhu-v-dostupi-do-zmi>.
- Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 21. Ст. 252.
- Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 21 жовтня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/12053648>.
- Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 12 серпня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/10807990>.
- Постанова Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 11 грудня 2012 р. у справі № 2а-12740/11/0470. URL: <http://www.antidi.org.ua/ua/sp/nacionalna/189-postanova-dnipropetrovskoho-apeliatsiinoho-administrativnoho-sudu-shchodo-dyskryminatsii-za-oznakoiv-invalidnosti>.
- Ухвала Вищого адміністративного суду України від 24 квітня 2013 р. № К/800/6211/13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30932755>.
- Постанова Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 11 грудня 2012 р. у справі № 2а-12740/11/0470. URL: <http://www.antidi.org.ua/ua/sp/nacionalna/189-postanova-dnipropetrovskoho-apeliatsiinoho-administrativnoho-sudu-shchodo-dyskryminatsii-za-oznakoiv-invalidnosti>.
- Вишгородським райсудом Київської області проведено узагальнення практики розгляду адміністративних справ (КАСУ) про відновлення прав, порушених в зв'язку з конфліктом на Донбасі. 23 жовтня 2017 р. URL: <https://adm.ki.court.gov.ua/press/news/388288/>.
- Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 14 червня 2016 р. у справі № 363/1989/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58533605>.
- Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2307/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58766358>.
- Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2308/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58744801>.
- Постанова Дружківського міського суду Донецької області від 29 листопада 2017 р. у справі № 229/4362/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70606726>.
- Постанова Донецького апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2018 р. у справі № 229/4362/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71515629>.
- Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 49-51. Ст. 376.
- Постанова Дружківського міського суду Донецької області від 29 листопада 2017 р. у справі № 229/4362/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70606726>.
- Постанова Донецького апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2018 р. у справі № 229/4362/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71515629>.
- Постанова Донецького апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2018 р. у справі № 229/4362/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71515629>.
- Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 12 серпня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/10807990>.
- Постанова Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 11 грудня 2012 р. у справі № 2а-12740/11/0470. URL: <http://www.antidi.org.ua/ua/sp/nacionalna/189-postanova-dnipropetrovskoho-apeliatsiinoho-administrativnoho-sudu-shchodo-dyskryminatsii-za-oznakoiv-invalidnosti>.
- Ухвала Вищого адміністративного суду України від 24 квітня 2013 р. № К/800/6211/13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30932755>.
- Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 14 червня 2016 р. у справі № 363/1989/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58533605>.
- Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2307/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58766358>.
- Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2308/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58744801>.
- Постанова Дружківського міського суду Донецької області від 29 листопада 2017 р. у справі № 229/4362/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70606726>.
- Конвенція про права осіб з інвалідністю: від 13 грудня 2006 р. № 2670. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
- Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 12 серпня 2010 р. у справі № 2а-4637/10/2670. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/10807990>.
- Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 14 червня 2016 р. у справі № 363/1989/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58533605>.
- Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2307/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58766358>.
- Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 4 липня 2016 р. у справі № 363/2308/16-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58744801>.
- Постанова Донецького апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2018 р. у справі № 229/4362/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71515629>.
- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини першої статті 49, другого речення статті 51 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 7 жовтня 2009 р. № 25-рп/2009. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v025p710-09>.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Чехович Тетяна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Chekhovych Tetiana Valeriivna – Candidate of Law Sciences, Associate Professor of Constitutional Law Department of Taras Shevchenko National University of Kyiv